

Toespraak burgemeester Joyce Langenacker Herdenking 4 mei 2022

Twee minuten stilte, 120 seconden slechts, zijn we samen stil. Waaraan denken we? In welk beeld, verhaal of herinnering is degene naast ons verzonken? We weten het niet, maar zijn verbonden in twee minuten stilte, twee minuten voor het besef dat vrijheid niet vanzelfsprekend is.

Vrijheid om te gaan en staan waar je wil, vrijheid om zelf keuzes te maken. Nu, na de Coronapandemie beseffen we meer dan ooit dat vrijheid een weelde is.

Twee jaar waren we twee minuten stil in stilte, soms in eenzaamheid, soms gedeeld met een enkele dierbare. We keken naar een lege dam, luisterden naar toespraken en waren twee minuten stil:

voor mannen die nooit hun kind zagen opgroeien, voor vrouwen die nooit een kind zouden baren en voor kinderen die nooit volwassen mochten worden.

Misschien liet u zich twee minuten terugvoeren naar de Jappenkampen en dacht u aan een jonge Arie de Jonge, die overleefde op een plek waar de maden van de vliegen voedsel voor de zieken waren. Schoonzoon Ben Holling tekende de herinneringen van een 90-jarige Arie slechts een jaar geleden op.

Misschien dacht u aan het lot van Rijklof Johannes, Taaf, van der Ploeg, achterneef van Arie, zijn naam staat hier op de herdenkingssteen. Gevangene P1945 wordt gefusilleerd in Kamp Vught, net 20 jaar oud.

Misschien dacht u aan oorlogsgeweld uit een veel recenter of juist veel ouder verleden.

Twee minuten voor hen die vielen, een vader, broer, zus, opa, moeder, neef of nicht, soms het hele gezin of zelfs de hele familie. Twee minuten voor die herinnering, die in het geheugen staat gegrift.

Zoals bij mevrouw Overwater-Andriessen, die ik twee jaar geleden mocht interviewen.

Zij zei over de dood van Anton de Lange op 7 mei 1945:

"Het was vreselijk gewoon. Ik ben weggelopen en toen zag ik de vrachtwagen van Schreurs. Gewoon een cabine en een platte wagen. En daarop stonden lijkkasten. Ik zie me nog staan bij de hooiberg. Als ze me daar vandaag neerzetten kan ik het plekkie exact aanwijzen, ik was 12 jaar en ik dacht hoe kan dit nou. Het is toch vrede."

Een verloren helm en twee kogels uit een SS-geweer beslissen over het lot van Anton. Hij trouwt niet met zijn verloofde, hij wordt geen bakker, hij wordt slechts 24 jaar.

Oorlog nestelt zich in je ziel. De verschrikkingen en verwoestende barbaarsheid worden soms tientallen jaren opgeborgen en verborgen, maar trekt een spoor door generaties. De beelden van toen zijn als een tekening in zwart en wit. Een tekening die beetje bij beetje wordt ingekleurd omdat een grootmoeder haar verhaal opeens vertelt aan haar kleinkind, of omdat we zelf op zoek gaan naar wat er nu eigenlijk met een dierbare is gebeurd. En dan begrijpen we waarom vader altijd hoofdpijn had of moeder altijd opveerde als de bel onverwacht ging, hopen op de terugkeer van haar verloren zoon.

Mijn vader was 20 jaar toen hij werd opgeroepen voor de Arbeitseinsatz, hij dook onder, werd gevonden en tewerkgesteld in Duitse fabrieken en mijnen. Zijn eigenwijsheid redde hem bij een bomaanval. Hij ging niet naar de schuilkelder maar at op een afstandje van de kelder zijn rantsoen. Hij overleefde als enige. Herinneringen aan die tijd deelde hij sporadisch.

Ik werd geboren op 7 januari 1970. En weet van mijn vader dat wat mijn moeder, broer en zus vertelden. En toch zie ik het twee minuten op mijn netvlies: een jonge man, rustig etend en dan die alles vernietigende bom...

Sinds enkele maanden komt oorlog vanuit Oekraïne in al haar gruwelen dagelijks tot ons: verwoeste huizen, ontredderde mensen, intense wreedheid, gebrek aan alles, lijken op straat en vluchtelingen met slechts dat ene koffertje, een zoekend kind met een rugzakje. Een nieuwe zwart-wit tekening, die straks door nieuwe generaties wordt ingekleurd. We herkennen de tekening, een bizarre herhaling van de zetten van toen in een 21ste eeuwse jas. Vrijheid is inderdaad niet vanzelfsprekend, dus reiken we Oekraïne helpende handen en bieden we opvang aan hen die moesten vluchten, een tijdelijke thuis. Zo zijn we in onze vrijheid aan elkaar verbonden.

Morgen vieren wij 77 jaar vrijheid. Vrijheid om te gaan en staan waar we willen. Een vrijheid waar we als Nederlanders trots op zijn. Die vrijheid is van ons samen, koesteren we samen. Die vrijheid is de verantwoordelijkheid van ons allemaal.

Als het Covid19-virus ons iets geleerd heeft dan is het wel hoe groot de gevolgen van een handeling van u of van mij, een keuze van u of van mij, voor een ander kunnen zijn. Vrijheid bouwen we met elkaar, in verbondenheid. Opdat wij het kunnen doorgeven aan onze kinderen, en zij het op hun beurt weer door kunnen geven aan hun kinderen.

Is twee minuten stilte voldoende?

Het lijkt zo kort. Maar zie eens met hoe velen wij hier staan. In ons land zijn we met miljoenen, ieder jaar verbonden in twee minuten stilte, die zo persoonlijk, zo van onszelf, maar zo veelzeggend en zo van ons samen zijn.

Graag sluit ik af met een gedicht van Simon Vinkenoog, door hem uitgesproken op 4 mei 2004:

Stilte

Nooit mogen wij vergeten
wat oorlog betekent
in het leven van iederéén

Elke oorlogsdode
en er waren en zijn er miljoenen
is er één te veel

Zoveel mensenkinderen
onschuldig getroffen
zoveel mensen ook
die voor vrijheid vochten

Zijn twee minuten stilte
voldoende – genoeg?

Dringt het besef dat oorlog
een ziekte is, als armoede
en ondervoeding,
in twee minuten tot ons door?

Moge het altijd stil in ons zijn
het diepste contact met ons zelf
vindt in stilte plaats

Ver van pijn en geweld
waar vrede heerst
liefde, wijsheid, stilte